Research Article

Sociological Analysis of the Relationship Between Importance of Life Facilities and Attitudes Toward Emigration in Shiraz

Korosh Easaei Khosh [1]
PhD in Sociology, Ministry of Education, Fars Province, Shiraz, Iran.

Recievied:2025/12/23 Accepted: 2026/02/05
https://doi.org/10.22034/jis.2026.2081832.1049

Extended Abstract

Introduction: Many people often leave their place of residence temporarily or permanently for various reasons, a phenomenon is known as migration. Migration can occur within internal borders or outside territorial borders, which is referred to as international migration. It is estimated that the population of international migrants has reached astonishingly over 270 million people. Iran has also experienced significant foreign migration, especially in the last few decades with a significant number of specialized and skilled individuals leaving the country for other nations each year. The continuation of this trend will face the country with many and unpredictable challenges in the coming years. This research aims to examines the relationship between the importance of life facilities and the attitude toward emigration among residents of Shiraz from a sociological perspective.

Method: This research is a quantitative study in which was carried out using the survey technique. The population consisted of people aged 18-49 living in Shiraz, with 400 individuals were selected as the sample by means of a multi-stage random sampling method. The research instruments used to measure attitude towards emigration and the importance of life facilities were two researcher-made questionnaires. These tools were validated employing the construct validity and on the other hand their reliabilities were assessed by means of the Cronbach's alpha coefficients.

Findings: Based on the results, the attitude toward emigration is high among the respondents. In addition, there is a positive and significant relationship between the importance of life facilities and attitude toward emigration. Moreover, the results indicate that, among the demographic variables, age significantly impact on attitude toward emigration but there is no significant relationship between sex, occupation status and education of the respondents with the dependent variable of attitude toward emigration.

Conclusion: Given the detrimental consequences of foreign migration on the country of origin, the growing trend of foreign migration among Iranian citizens is a major cause for concern. This trend is driven from a wide range of factors, but according to the results of this study, the importance of access to life facilities plays an important role in this regard. Based on the findings and results, this research concludes that by providing living facilities for the country's specialized and skilled human resources, their tendency to foreign migration can be reduced. In other word, it means that one of the serious social and economic problems of the country will be alleviated.

Keywords: Emigration, Life facilities, Shiraz

Citation: Easaei Khosh, K. (2025). Sociological Analysis of the Realtionship Between Importance of Life Facilities and Attitude Toward Emigration in Shiraz. *Journal of Industrial Sociology*, 2(2), 168-184.

1.Corresponding author, E-mail: kesaee@gmail.com

مقاله پژوهشی

تحلیل جامعه شناختی رابطه اهمیت امکانات زندگی و گرایش به مهاجرت به خارج از کشور در شهر شیراز

کوروش عیسایی خوش[۱]

دکترای جامعه شناسی، وزارت آموزش و پرورش، استان فارس، شیراز، ایران

تاریخ دریافت: ۱٤۰٤/۱۰/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱٤۰٤/۱۱/۱٦

https://doi.org/10.22034/jis.2026.2081832.1049

چکیده مبسوط

مقدمه: همواره انسان‌های زیادی به دلایل مختلف، بطور موقت یا دائم مکان زندگی خود را ترک می‌کنند. از این پدیده به عنوان مهاجرت یاد می‌شود. گاهی مهاجرت در درون مرزهای داخلی اتفاق می‌افتد، اما گاهی این پدیده به خارج از مرزهای سرزمینی رخ می‌دهد که به آن مهاجرت بین‌المللی می گویند. حسب برآوردها جمعیت مهاجران بین المللی به رقم شگفت انگیز ۲۷۰ میلیون نفر رسیده است. کشور ایران نیز به ویژه در چند دهه اخیر با مهاجرت گسترده خارجی مواجه بوده است و هرسال تعداد قابل توجهی از جمعیت متخصص و دارای مهارت، ایران را به مقصد سایر کشورها ترک می کنند. تداوم این پدیده، کشور را در سالهای آتی با چالش‌های فراوان و غیرقابل پیش بینی روبرو خواهد کرد. این پژوهش از یک چشم انداز جامعه‌شناختی رابطه اهمیت امکانات زندگی و گرایش به مهاجرت به خارج از کشور در بین ساکنان شهر شیراز را مطالعه و بررسی می کند.

روش: این پژوهش از نوع کمی است که با استفاده از روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری افراد ٤۹-۱۸ ساله ساکن شهر شیراز بودند که ٤۰۰ نفر از آنان با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار تحقیق جهت سنجش گرایش به مهاجرت بین المللی و اهمیت امکانات زندگی، پرسشنامه های محقق ساخته است. این پرسشنامه ها با استفاده از تحلیل عاملی، تعیین اعتبار سازه ای گشته، با استفاده از همسانی درونی به روش آلفا کرانباخ تعیین پایایی شدند.

یافته‌ها: بر اساس یافته‌های تحقیق، گرایش به مهاجرت بین المللی در بین پاسخگویان بالاست. به علاوه، رابطه مستقیم و معناداری بین اهمیت امکانات زندگی و گرایش به مهاجرت به خارج از کشور وجود دارد. یافته های تحقیق همچنین نشان می دهند از بین متغیرهای جمعیتی، سن رابطه معناداری با گرایش به مهاجرت خارجی دارد اما جنسیت، وضع شغلی و تحصیلات رابطه معناداری با گرایش به مهاجرت خارجی ندارد.

نتیجه‌گیری: با توجه به پیامدهای زیان بار مهاجرت خارجی برای کشور مبدا، گسترش گرایش به مهاجرت خارجی در بین شهروندان ایرانی یک زنگ خطر جدی است. این امر به دلایل مختلف انجام می شود اما حسب نتایج این پژوهش، اهمیت دسترسی به امکانات زندگی نقش مهمی در این زمینه دارد. با استناد به یافته های پژوهش، نتیجه گیری پژوهش حاضر این است که با تامین امکانات زندگی برای نیروی انسانی متخصص و با مهارت کشور می توان تمایل آنان به مهاجرت خارجی را کاهش داد و از این طریق به فرآیند توسعه کشور کمک کرد.

کلیدواژه‌ها: مهاجرت به خارج، امکانات زندگی، شیراز.

ارجاع: عیسایی خوش، کوروش. (۱٤۰٤). تحلیل جامعه شناختی رابطه اهمیت امکانات زندگی و گرایش به مهاجرت به خارج از کشور در شهر شیراز. *مجله جامعه شناسی صنعتی*، ۲(۲)، ۱۸٤-۱٦۸.

۱.ایمیل نویسنده مسؤول: keasaee@gmail.com

مقدمه

اگرچه، پدیده مهاجرت از دیرباز در زندگی انسان‌ها وجود داشته است اما در دنیای صنعتی معاصر و در نتیجه رشد و گسترش وسایل حمل و نقل همچون اتومبیل، هواپیما، قطار و غیره، به سرعت تشدید شده و امکان وقوع آن ساده‌تر شده است (احمدی، ۱۳۹۳). در دنیای صنعتی نوین، سالیانه میلیون‌ها نفر در سراسر جهان به دلایل مختلف چه به طور موقت و یا دائم و همچنین از روی اختیار یا به اجبار از جمله (مشکلات و گرفتاری‌های سیاسی، محدودیت‌های زیست محیطی، مسائل اقتصادی و ...) مکان زندگی خود را تغییر و سرزمین خود را ترک و به جای دیگری نقل مکان می‌کنند. گاهی مهاجرت در درون مرزهای داخلی یک سرزمین اتفاق می‌افتد که مهاجرت داخلی است، و گاهی به خارج از مرزهای سرزمینی یک کشور صورت می‌گیرد که از آن به مهاجرت بین‌المللی یاد می‌شود. سازمان ملل متحد، مهاجر بین‌المللی را کسی می‌داند که بیش از یک سال در خارج از کشورِ محل تولد خود، اقامت گزیده باشد (کُزر[1]، ۲۰۱۶). حسب گزارش سازمان بین‌المللی مهاجرت، شمار مهاجران بین‌المللی بالغ بر ۲۷۲ میلیون نفر است که تقریباً ۳/۵ درصد از جمعیت جهان را در بر می‌گیرد. از این تعداد، ۵۲ درصد مرد و ٤٨ درصد زن هستند و ٧٤ درصد آنها بین ۲۰ تا ٦٤ سال سن دارند و بخش اعظم آنها در اروپا و آمریکای شمالی زندگی می‌کنند (سازمان ملل[2]،۲۰۲۳). جامعه ایرانی به‌ویژه در دهه‌های اخیر؛ همچون سایر ملل دیگر جهان نشان داده است که شاهد تغییراتی در حوزه معانی، ارزش‌ها و خواسته‌های افراد بوده است. این موضوع در مواردی مانند بالا رفتن سن ازدواج (بگی، ١٤٠٢)، کاهش نرخ فرزندآوری (قاسمی، ۱۳۹۹)، سقط جنین (عبدالجباری و همکاران، ۱۳۹۵) و همچنین گرایش به مهاجرت به خارج از کشور (مرکز بررسی‌های استراتژیک نهاد ریاست جمهوری، ١٤٠٢) خود را نشان داده است. بر اساس آمار سازمان ملل متحد، کشور ایران در بین کشورهای جهان دارای رتبه ٥٤ مهاجر فرستی قرار دارد(سالنامه مهاجرت ایرانیان، ١٤٠١). در ایران جمعیت مهاجران به دیگر کشورهای دنیا، در سال ۱۹۹۰ میلادی حدود ۸۲۰ هزار نفر بوده است که این رقم در سال ۲۰۲۰ میلادی به ۱/۸ میلیون نفر رسیده است (سالنامه مهاجرت ایرانیان، ١٤٠٠). مهاجرت دانش‌آموزان در سال‌های اخیر با استفاده از دریافت ویزای دانش‌آموزی و همراه والدین (فلاحی، ۱۳۸۹) و مهاجرت کارآفرینان و همچنین سرمایه‌گذاران در سال‌های اخیر که آمار دقیقی از آنها وجود ندارد؛ بیانگر این است که مهاجرت در ایران به یک مساله مهم اجتماعی تبدیل شده است. مهاجرت بین المللی به هر دلیل انجام شود، پیامدهای مهمی به دنبال دارد. با توجه به اینکه،غالبا جوانان، تحصیلکرده‌ها، و افراد دارای مهارت به مهاجرت بین المللی اقدام می کنند، این امر باعث می‌شود کشورهای مبدا با کاهش نیروی انسانی ماهر مواجه شوند و هزینه‌های هنگفتی که صرف آموزش نیروی انسانی کارآزموده شده است، هدر برود. از طرف دیگر مهاجرت بین المللی برای کشورهای مقصد دارای آثار و کارکردهای متفاوتی است. زیرا این گونه کشورها پذیرای نیروی انسانی جوان، تحصیلکرده و ماهر می‌شوند (زنجانی، ١٣٩٤). مهاجرت بین المللی می‌تواند در کشورهای مبدا به توسعه نیافتگی منجر شود و در کشورهای مقصد، رشد

1. Khalid Koser

2. UN Migration

و توسعه اقتصادی را در پی داشته باشد (حق دوست و همکاران، ۱٤۰۱). مهاجرت بین المللی همچنین می‌تواند بر ظرفیت زاد و ولد کشورهای مبدا و مقصد و پنجره جمعیتی آنان تأثیر گزار باشد (عباسی شوازی، ۱۳۹۷). فارغ از اینکه، مهاجرت بین المللی چه پیامدهایی دارد، سئوال اساسی اما این است که مهاجرت بین المللی تحت تاثیر چه عواملی پدید می‌آید؟ به نظر می‌رسد نرخ مهاجرت بین المللی از گستره‌ای از عوامل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی از سطوح خرد تا کلان تأثیر می‌پذیرد (ملکشاهی و همکاران، ۱٤۰۰؛ علی نژاد، ۱۳۹۷). علیرغم اینکه، تحقیقات گسترده در مورد مهاجرت خارجی در ایران انجام شده اما بررسی نقش اهمیت امکانات زندگی در گرایش به مهاجرت به خارج کشور کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در این جا منظور از امکانات چیزهایی است همچون مکان، ساختمان یا تجهیزات؛ که برای یک هدف یا فعالیت خاص استفاده می‌شود.

برهمین اساس، پژوهش حاضر به دنبال آن است که رابطه بین اهمیت امکانات زندگی و گرایش به مهاجرت به خارج از کشور را در بین ساکنان شهر شیراز بررسی کند.

پیشینه پژوهش

فاضلی و صلواتی(۱٤۰۳) در گزارشی پیمایشی نتیجه می‌گیرند: نگرش فرد به متغیرهای کلان نظیر«ارزیابی وضعیت اقتصادی»، «نگاه به ایران» و «فایده مهاجرت برای زندگی شخصی» بسیار بیشتر از متغیرهای مربوط به سازمان محل کار، بر تصمیم مهاجرتی اثر دارد و کماکان متغیرهایی که ناظر بر نگرش پاسخگویان به مسائل کلان اقتصادی و فایده مهاجرت برای زندگی شخصی است، اصلی‌ترین تبیین کننده‌های تصمیم مهاجرتی به حساب می‌آید. نتیجه تحقیق صفری (۱٤۰۱) با روش کمی نشان می‌دهد بین وضعیت اشتغال، تسلط بر زبان انگلیسی، وضعیت اجتماعی- اقتصادی و معدل دیپلم داوطلبان با میزان تمایل به مهاجرت رابطه معنی‌داری وجود دارد. همچنین میزان این تمایل در بین داوطلبان کنکور سراسری بالا است. حسین‌پور و بهزادی (۱٤۰۱) در تحقیقی با روش کمی، نتیجه می‌گیرند: با کنترل ویژگی‌های فردی، عوامل شأن و منزلت اجتماعی و سبک زندگی مورد علاقه بر تصمیم به مهاجرت اساتید و پژوهشگران و دسترسی به آخرین تحولات نوآوری و فناوری بر مهاجرت فعالین استارتاپ‌ها اثرگذار است. قمریان و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی نتیجه می‌گیرند که بین فرصت‌های شغلی، امنیت مالی، نظام آموزشی کارآمد، امکانات پیشرفته پزشکی و بهداشتی، اصرار اعضای خانواده، طبقه اجتماعی بالاتر، امنیت و فضای آزاد اجتماعی، امید به آینده، وجود معیار شایستگی و داشتن فامیل در خارج از کشور با نگرش دانشجویان به پدیده مهاجرت به خارج از کشور رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. شوقی لرد و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی با روش ترکیبی (کمی و کیفی) نتیجه می‌گیرند: با ارتقاء جذابیت برند کارفرمایی به عنوان یکی از امکانات در حوزه فعالیت‌ها و ارزشهای اقتصادی و توسعه‌ای، گرایش نخبگان به مهاجرت کاهش می‌یابد. ودادهیر و اشراقی (۱۳۹۸) در پژوهش خود با روش کمی، به این نتیجه می‌رسند که پزشکان و پیراپزشکان به دلیل مسائل دافعه در کشور خود و جاذبه‌های زیاد در کشور مقصد به مهاجرت گرایش پیدا کرده‌اند. نتیجه تحقیق افشاری و همکاران (۱۳۹۷) با روش کمی این بوده که آرمان‌گرایی توسعه‌ای از میان متغیرهای تعریف شده به عنوان قوی‌ترین متغیر بر گرایش به مهاجرت در بین جوانان تأثیر داشته است. فروتن (۱۳۹۷) در پژوهشی

با روش کمی بدین نتیجه دست می یابد که انگیزه‌های اقتصادی و شغلی، نقش به مراتب مهمتر و تعیین‌کننده‌تری در تمایل به مهاجرت ایفا می‌کنند. سیفی (۱۳۹٦) در تحقیقی با رویکرد توصیفی-تحلیلی چنین نتیجه می‌گیرد که باید سیاستهای توسعه و قوانین مهاجرت بازتاب نیازهای مختلف زنان باشد و همکاری در تمام سطوح مختلف جامعه بین-المللی، ملی، جامعه مدنی، سازمانهای توسعه و بشردوستانه برای حمایت از حقوق زنان مهـاجر، ارائه و ارزشیابی سیاست‌ها و قوانین مهاجرتی در راستای کاهش بین سیاست و عمل، داده‌ها و اطلاعات براساس تفکیک جنسیتی صورت گیرد.حاصل تحقیق مشفق و خزایی (۱۳۹٤) این است که الگوهای سنتی مهاجرت که بیشتر مرد گزین بوده و زنان به تبعیت از مردان مهاجرت می‌کردند، در حال تغییر است و به تدریج نوعی الگوی زنانه شدن مهاجرت در ایران در حال تکوین است. نتیجه تحقیق مقدس و شرفی (۱۳۸۸) با روش کمی بیانگر این است که گرایش به مهاجرت در بین جوانان ایران مانند سایر کشورهای جهان رواج یافته است. به طوری که تنها ۹ درصد از افراد نمونه گرایش به مهاجرت نداشته‌اند.

در بخش تحقیقات خارجی، شانگ‌ما و همکاران[1] (۲۰۲۳) نتیجه می‌گیرند آلودگی های زیست محیطی در کشورهای درحال توسعه، مهاجرت و خروج سرمایه‌های انسانی را تشدید کرده است. فیشمن و لی[2] (۲۰۲۲) استنباط می‌کنند شواهد تجربی قابل توجهی وجود دارد که نشان می-دهد تنوع آب و هوایی، مهاجرت بین‌المللی را افزایش می-دهد. تاکاساکی[3] (۲۰۲۲) نتیجه می‌گیرد، فرآیند مهاجرت کاری بین‌المللی اغلب زمانی آغاز می‌شود که کارگران مهاجر بالقوه، مشاغل ارائه شده توسط آژانس‌های کاریابی را درخواست بدهند. واسینک[4] (۲۰۲۰) در تحقیقی نشان می‌دهد که مهاجران بین‌المللی می‌توانند منابع انسانی و مالی را که برای کارآفرینی در مراحل اولیه ضروری هستند، جمع‌آوری کنند. در تحقیقی، دهاس[5] (۲۰۲۰) نشان می‌دهد که جوامع بسیار کم درآمد، عموماً از سطوح مهاجرت کمتری برخوردارند و فقر حرکت مردم را محدود می‌کند، در حالیکه مقداری توسعه اقتصادی معمولاً توانایی افراد را برای مهاجرت افزایش می‌دهد.

جمع بندی تحقیقات پیشین حکایت از نقش عوامل مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فردی در مهاجرت‌های به خارج از کشور دارد. با این حال، کمتر پژوهشی به طور دقیق به بررسی رابطه بین اهمیت امکانات زندگی نزد افراد و گرایش به مهاجرت به خارج از کشور پرداخته است.

چارچوب نظری

در تبیین مهاجرت بین‌المللی، گستره‌ای از علل در همه سطوح اعم از خرد تا کلان، مورد توجه قرار گرفته‌اند. یکی از قدیمی‌ترین نظریه‌ها در باب مهاجرت، نظریه راونشتاین[6] است. که بر پایه آن مهاجرت یک امر اتفاقی نیست، بلکه قوانینی خاص بر آن حاکم است و در آن اقتصاد؛ به مثابه عامل اصلی مورد توجه است. وی مشاهدات خود را تحت عنوان قوانین مهاجرت به گونه‌ای طراحی کرد که در آن مولفه‌های فاصله، عوامل جاذبه و دافعه، جریان متقابل و

1. Shuang
2 . Fishman & Li
3 . Takasaki
4 . Vacink.
5. De Haas
6. Ravenstein

ویژگی‌های مکانی و فضایی محل سکونت از عوامل مهم در مهاجرت تلقی می‌شدند. او نخستین بار مهاجرت را در چارچوب کشش – رانش فردی تحلیل کرد که بر جذب و دفع مهاجر در مکان و یا به تعبیری عرضه و تقاضا در مهاجرت توجه داشت. طبق نظر وی، کوچنده از مناطقی که در آن فرصت‌های (شغلی، پولی) کمتری وجود دارد به مناطقی که فرصت‌های (شغلی، پولی) زیادتری وجود دارد، مهاجرت می‌کند. پس می‌توان گفت رضایت‌مندی مهاجرین در مناطقی که دارای فرصت‌های زیادتر اقتصادی می‌باشند، بیشتر است. همچنین به نظر راونشتاین مهاجر تمایل دارد به مکان‌هایی کوچ کند که نزدیک‌تر است. وی با وضع قوانین جاذبه و دافعه در مهاجرت مدعی شد که عوامل جاذبه اجتماعی – اقتصادی و فیزیکی فرد را به سوی مهاجرت ترغیب و تحریک می‌کند. راونشتاین، بر نقش عوامل اقتصادی در شکل گیری، رشد و استمرار مهاجرت ها تأکید دارد و آن را مهم ترین عامل برانگیزنده مهاجرت ها می داند. خلاصه قوانین از نظر وی؛ مهاجرت و مسافت، مهاجرت مرحله ای، جریان و ضد جریان یا عوامل جاذبه و دافعه، افزونی شمار زنان در مهاجرت های در مسافت های کوتاه، غلبه انگیزه های اقتصادی و در پایان مهاجرت، تکنولوژی و ارتباطات بیان شده است (مرادی و ایمان، ۱٤۰۰). نظریه محرومیت نسبی[1] از منگالام و شوارزولر[2] مورد دیگری است که می‌گوید احساس محرورمیت از ارزش‌ها و امور مطلوب تحت شرایطی خاص موجب مهاجرت می‌شود. آنها معتقدند اگر افراد احساس کنند که امکانات لازم جهت ارضای محرومیت‌هایشان در خارج از سازمان اجتماعی وجود دارد گرایش بیشتری به مهاجرت خواهند داشت. براساس این نظریه زمانی که جامعه قادر به تأمین نسبی احتیاجات و نیازهای افراد نباشد احتمال بروز رفتارهای جمعی افزایش می یابد. یکی از این رفتارهای جمعی، مهاجرت است که در چنین شرایطی احتمال وقوع آن افزایش می‌یابد. در شرایط محرومیت نسبی افراد برای رفع محرومیت خویش از امکانات مادی و معنوی اقدام به مهاجرت می‌کنند (لهسایی‌زاده، ۱۳٦۸). در چارچوب نظریه محرومیت نسبی استارک و تیلور[3] (۱۹۸٤) نیز مهاجرت پاسخی نهایی به محرومیت نسبی دانسته می‌شود. در واقع وقتی فردی یا گروهی نتواند به هدف‌های با ارزش در داخل سازمان اجتماعی خود دست یابد و احساس کند که منابع لازم برای رفع محرومیت هایش در خارج از سازمان اجتماعی آنها وجود دارد در آن صورت دست به مهاجرت می‌زند (حاج حسینی، ۱۳۸۵). نظریه دیگر، نظریه کشش و رانش از اِورت لی[4] است که درسطح خرد، در اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ مورد توجه محافل علمی قرار گرفت. در چارچوب این نظریه، به طور کلی به دو دسته از عوامل توجه شده است: ۱) عواملی که باعث دافعه انسان‌ها از محل اسکان خود شده است ۲) عواملی که باعث جذب آنها در منطقه مقصد می‌شود. بر اساس مدل جاذبه و دافعه عوامل اقتصادی–فیزیکی نامناسب در یک مکان موجب می‌شود که افراد محل زندگی دائمی خود را ترک کنند و به مکان دیگری که از نظر اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی در شرایط بهتری باشند نقل مکان کنند (خواجه نوری، ۱٤۰۰). در نظریه مایکل تودارو (۱۳٦۷) فرض اصلی این است که فرد بر مبنای هدف

1 . Relative depriviation
2 . Mangalam & schwanzweller
3 .Stark & Taylor
4. Lee

اقتصادی که همان بیشتر شدن «درآمد ممکن» است، تصمیم به مهاجرت می‌گیرد یا از آن صرفنظر می‌کند. در مدل تودارو مهاجرت بیشتر در پاسخ به تفاوت درآمد مورد انتظار صورت می‌گیرد تا درآمد واقعی. در یک جمع بندی کلی با توجه به نظریه‌های مطرح شده می‌توان استنباط کرد وقتی شهروندان یک کشور از نظر دسترسی به امکانات زندگی با محدودیت ها و مشکلات مواجه باشند و در همان حال، امکان دستیابی به آنها را در کشوری دیگر آسان‌تر ببینند، به مهاجرت خارجی تمایل می یابند. به طور مشخص، در ایران طی سالیان اخیر به دلایل مختلف امکان برخورداری و دسترسی به امکانات زندگی به ویژه برای طبقه متوسط جامعه با محدودیت‌ها و مشکلاتی مواجه شده است. به عنوان مثال، در حالی که دسترسی به یک اتومبیل جهت استفاده شخصی در ایران مستلزم ثبت نام، قرعه کشی، پرداخت وجه، و چندین ماه انتظار دریافت است، این امر در بسیاری از کشورها در فرآیندی بسیار ساده و آسان محقق می‌شود. این امر احتمالاً میل به مهاجرت خارجی را به ویژه در بین افراد تحصیلکرده، جوان و دارای مهارت افزایش می‌دهد. براین اساس، سئوال اساسی پژوهش حاضر این است که آیا بین اهمیت امکانات زندگی و گرایش به مهاجرت خارجی رابطه معناداری وجود دارد؟

روش پژوهش

تحقیق حاضر در چارچوب روش‌شناسی کمی و با استفاده از روش پیمایش انجام شده است. جامعه آماری، شهروندان شیرازی ۱۸ تا ٤۹ سال هستند که برآورد می شود تعداد آنان بالغ بر ۹۲۰۰۰۰ نفر باشد (مرکز آمار ایران، ۱٤۰۳). از این تعداد، ٤۰۰ نفر به عنوان نمونه تعیین و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. در مرحله اول، مناطق یازده‌گانه شهرداری شیراز و در مرحله دوم، کلیه محله‌های واقع در هر یک از این مناطق مشخص شدند. در مرحله سوم، از هر منطقه دو محله و در مجموع ۲۲ محله به روش تصادفی ساده انتخاب شدند: در منطقه ۱ محله نارون و محله خیابان سمیه، در منطقه ۲ محله بازار دروازه کازرون و محله پشت اداره آموزش و پرورش ناحیه ۱ شیراز، در منطقه ۳ محله پارسیان در شهرک رکن‌آباد و محله پشت چهار راه راهنمایی و رانندگی در خیابان تختی، در منطقه ٤ محله پشت پارک قوری و محله خیابان شهید سپاسی در ضلع شمال شرقی چهارراه زندان، در منطقه ۵ محله خیابان مشایخ در شهرک دهپیاله و محله جنوبی بلوار دولت شرقی، در منطقه ٦ محله گل‌خون در میدان قصرالدشت و محله ضلع شرقی خیابان دکتر شریعتی در شهرک منصورآباد، در منطقه ۷ محله شهرک خبازان و محله حسین آباد در بلوار نصر شرقی، در منطقه ۸ محله پشت حرم مطهر آستانه و محله عرقیات فروشی در ضلع شمالی ارگ کریم خان زند، در منطقه ۹ محله بلوار گل بهار در شهرک میانرود و محله خیابان رشد در شهرک فرهنگیان، در منطقه ۱۰محله خیابان باقری در شهرک بزین و محله جنب آرامستان شهرک انجیره، در منطقه ۱۱ محله شهرک نیروی انتظامی و محله فضل آباد. در مرحله پایانی با مراجعه به منازل در صورت وجود فرد یا افرادی با مشخصات سنی مورد نظر، اطلاعات مورد نیاز جمع آوری گردید. جهت سنجش متغیر وابسته گرایش به مهاجرت، از پرسشنامه پژوهشگر ساخته استفاده گردید. این پرسشنامه دارای ۱۹ گویه در سه بعد شناختی (۷ گویه)، عاطفی (۹

گویه) و رفتاری (۸ گویه) است. سطح سنجش آن رتبه‌ای پنج درجه‌ای از نوع لیکرت است و بر همین مبنا دامنه نمرات آن جدول ۱ منعکس شده است. مدل تحلیل عاملی در نهایت، منجر به استخراج سه عامل رفتاری، عاطفی، و شناختی گردید از ۱۹ تا ۹۵ است. جهت تعیین اعتبار این پرسشنامه از اعتبار سازه به روش تحلیل عاملی استفاده گردید که نتایج آن در که قادرند بالغ بر ۰/۵٦ واریانس سازه را تبیین کنند که نشان از مطلوبیت ابزار سنجش است.

جدول ۱. تحلیل عاملی پرسشنامه گرایش به مهاجرت خارجی

ردیف	گویه‌ها	عامل‌ها			مقدار ویژه	واریانس تبیین شده
		رفتاری	عاطفی	شناختی		
		وزن عاملی	وزن عاملی	وزن عاملی		
۱	اخبار مهاجرت به خارج را دنبال و برای مهاجرت جدی هستم.	۰/۸۸٤			۷/۰۷	۳۷/۲۱
۲	با آگاهی از عواقب مهاجرت به خارج، در حال انجام مقدمات هستم.	۰/۸٦٤				
۳	اخیراً به اندازه کافی با افرادی که مهاجرت کرده‌اند مشورت کرده‌ام.	۰/۸۲۸				
٤	اطلاعات زیادی در مورد مهاجرت به خارج از کشور جمع کرده‌ام.	۰/۷۸۵				
۵	به محض بدست آمدن فرصت، بدون فوت وقت مهاجرت می‌کنم.	۰/۷٦٤				
٦	درحال یادگیری یک زبان خارجی برای مهاجرت از کشور هستم.	۰/۷٦۰				
۷	با مهاجرت به خارج ، برای آینده بهتر تلاش می‌کنم.	۰/۷۵٤				
۸	اگر امکان مهاجرت باشد و اقدامی نشود اشتباه است.	۰/٦۷۳				
۹	مهاجرت، به خارج، با خوش بینی نسبت به آینده همراه است.		۰/٦۷۷		۱/۹٤	۱۰/۱۹
۱۰	مهاجرت به خارج از کشور تجربه‌ای لذت‌بخش و به یادماندنی است.		۰/٦۵۰			
۱۱	اساساً مهاجرت به خارج از کشور، حس خوبی به همراه دارد.		۰/٦٤٤			
۱۲	کشورهای مهاجرپذیر برای مهاجران دارای جذابیت هایی هستند.		۰/۵۷۱			
۱۳	برای مهاجرت به خارج از کشور مشتاق هستم.		۰/٤۸۵			
۱٤	مهاجرت به خارج از کشور با بدبینی همراه است.		۰/٤٤٦			
۱۵	آرز قابل توجهی با مهاجرت، از یک کشور خارج می‌شود.			۰/٦۹۵	۱/۷۳	۹/۱۲
۱٦	کشورهای مقصد، از مهاجرت به این کشورها، بیشترین بهره را می‌برند.			۰/٦۸۹		
۱۷	مهاجرت بر روند توسعه‌ی کشورهای مبدأ(فرستنده) آسیب می‌زند.			۰/٦۲۲		
۱۸	مهاجرت خارجی حکایت از تفاوت کیفیت زندگی در دو کشور است.			۰/٤۱۰		
۱۹	مهاجرت به خارج، سختی‌ها و خطرات زیادی دارد.			۰/۳۵۲		
آزمون KMO		۰/۹۱۲				
آزمون بارتلت		Sig= ۰ /۰۰۰			df= ۱۷۱	

جهت سنجش متغیر اهمیت امکانات از پرسشنامه پژوهشگر ساخته استفاده گردید. این پرسشنامه دارای ۸ گویه در دو بعد امکانات اولیه و امکانات ثانویه تنظیم شد. سطح سنجش به صورت اسمی دوگزینه ای (بلی=۱ و خیر=۰) می باشد. برای تعیین اعتبار آن از اعتبار سازه استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ منعکس شده است. مدل تحلیل عاملی بدون حذف

هیچ یک از آیتم ها منجر به استخراج دو عامل امکانات اولیه و امکانات ثانویه گردید که قادرند بیش از ۰/۵۵ واریانس را تبیین کنند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از دو دسته آمارهای توصیفی و استنباطی در نرم افزار SPSS استفاده شد.

جدول ۲. نتایج تحلیل عاملی پرسشنامه اهمیت امکانات زندگی

ردیف	آیتم‌ها	عامل‌ها		مقدار ویژه	واریانس
		اولیه	ثانویه		
		وزن عاملی	وزن عاملی		
۱	امنیت پایدار شغلی و درآمدی	۰/۸۸۷		٤/۲	۵۲/۷
۲	درآمد عادلانه و مستقل	۰/۸۸۱			
۳	خودرو شخصی	۰/۷۱۰			
٤	منزل شخصی	۰/۷۰۹			
۵	مسافرت مستمر داخلی		۰/۸۹۲	۱	۱۲/۸
٦	مسافرت مستمر خارجی		۰/۸۷۲		
۷	اینترنت پایدار، پرسرعت و بدون محدودیت		۰/۸۱۱		
۸	حمل و نقل عمومی مناسب		۰/٤۰۱		
آزمون KMO		۰/۸۲۱			
آزمون بارتلت		Sig= ۰/۰۰۰		df= ۲۸۱	

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه‌های تحقیق در قالب جدول ۳ آمده است. بنا بر اطلاعات این جدول، از مجموع کل پاسخگویان، تعداد زنان بیشتر از مردان است. از لحاظ وضعیت اشتغال، تعداد افراد شاغل و جویای کار بیشتر از افراد غیر شاغل است. مطابق با داده‌های جدول، اکثریت پاسخگویان تحصیلات دانشگاهی دارند. همچنین براساس یافته‌ها، میانگین سنی پاسخگویان ۳۱/٤ سال است. در ادامه، یافته‌های توصیفی گرایش به مهاجرت و اهمیت امکانات زندگی در قالب جدول ٤ ارائه شده است.

جدول ۳. ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان

متغیرها	تعداد کل	مقوله ها	فراوانی	درصد
جنسیت	٤۰۰	مرد	۱۹۷	٤۹/۳
		زن	۲۰۳	۵۰/۷
اشتغال	٤۰۰	شاغل	۲٦۹	٦۷/۲
		غیرشاغل	۱۳۱	۳۲/۸
تحصیلات	٤۰۰	کمتر از دیپلم	٦٤	۱٦
		دیپلم	۷۸	۱۹/۵
		دانشگاهی	۲۳٤	۵۸/۵
		بی پاسخ	۲٤	٦

جدول ۴. تحلیل توصیفی گرایش به مهاجرت و اهمیت امکانات زندگی

متغیر و ابعاد	میانگین	کمترین نمره	بیشترین نمره
گرایش به مهاجرت	٦۸	٤۰	۹۵
شناختی	۱۹	۱۱	۲۵
عاطفی	۲۱/۷	۱۱	۳۰
رفتاری	۲۸	۸	٤۰
اهمیت امکانات	۳۷	۱۰	۷۷
امکانات اولیه	۲	۰	۱۲
امکانات غیر اولیه	۱	۰	۱۲

رابطه متغیر اهمیت امکانات و گرایش به مهاجرت با استفاده از تحلیل رگرسیون در جدول ۵ منعکس شده است. با توجه به یافته‌ها، رابطه بین اهمیت امکانات زندگی و گرایش به مهاجرت در سطح ۹۹درصد مثبت و معنادار است. بدین معنا که با افزایش اهمیت امکانات زندگی، میزان گرایش به مهاجرت نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۵. بررسی رابطه اهمیت امکانات زندگی و گرایش به مهاجرت

	R	F	Sig	B	Beta	T	Sig
مقدار ثابت	۰/۲۵٦	۲۸/۳	۰/۰۰۰	۵۲	–	۱۷	۰/۰۰۰
اهمیت امکانات				۰/٤۳	۰/۲۵٦	۲۸/۵	۰/۰۰۰

با توجه به اینکه، رابطه دو متغیر اهمیت امکانات و گرایش به مهاجرت ممکن است تحت تاثیر متغیرهای جمعیت شناختی باشد، در قالب جدول ٦ رابطه همزمان اهمیت امکانات و گرایش به مهاجرت با لحاظ کردن متغیرهای جمعیت شناختی با استفاده از رگرسیون چند متغیره مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج رگرسیون چند متغیره نشان می‌دهد، از بین متغیرهای مستقل، تنها اهمیت امکانات و سن در مدل رگرسیونی معنادار باقی مانده‌است. این دو متغیر در مجموع توانسته‌اند ۱۰ درصد از واریانس متغیر گرایش به مهاجرت به خارج از کشور را تبیین کنند.

جدول ٦. پیش بینی میزان گرایش به مهاجرت به خارج از کشور بر حسب متغیرهای پیش بین

	R	R^2	F	Sig	B	Beta	t	Sig
مقدار ثابت	۰/۳۳۵	۰/۰٦٤	۸/۳	۰.۰۰۰	۵۷/۲۹	–	۱۵/۷	۰.۰۰۰
اهمیت امکانات					۰.٤۰٦	۰.۲٤۰	۵	۰.۰۰۰
سن					-۰.۱٤۱	-۰.۱۵۳	-۲/۷	۰.۰۰۷
جنسیت					-۱/۵۵	-۰/۹	-۱/۸۱	۰.۰۷۱
جویای کار					۱/٦٤	۰/۰۹	۱/۳۲	۰/۱۸۷
شغل آزاد					۰/۰٦۲	۰/۰٤۹	۰/۸٦	۰/۳۹۲

تحصیلات				-۰.۰۰۸	-۰.۸۸	-۱.۸۳۰	۰.۰۶۸

بحث و نتیجه‌گیری

مهاجرت در انواع مختلف آن، به ویژه مهاجرت‌های بین المللی در سراسر جهان به عنوان یکی از تحولات مهم جمعیتی در کنار زاد و ولد و مرگ و میر همیشه وجود داشته است. پدیده مهاجرت، مخصوصاً با شکل‌گیری تحولات صنعتی و تکنولوژیکی، روندی رو به فزونی داشته است. رشد و توسعه فناوری‌های حمل و نقل مانند اتومبیل، هواپیما، قطار، کشتی و غیره باعث شده در دنیای صنعتی معاصر مهاجرت بین المللی بیش از همیشه تسهیل گردد. به علاوه، گسترش رسانه‌های جمعی و پدیده جهانی شدن موجب آشنا شدن شهروندان ممالک مختلف با شرایط سایر کشورها برای زندگی و اقامت در آن کشورها و به دنبال آن اقدام به مهاجرت شده است(سازمان ملل[15]، ۲۰۲۳). در ایران نیز جمعیت مهاجران به دیگر کشورهای دنیا طی سال های اخیر به سرعت افزایش یافته است (سالنامه مهاجرت ایرانیان، ۱٤۰۰: ۲٦). با توجه به افزایش مهاجرت ایرانیان به خارج از کشور طی سال‌های اخیر و پیامدهای زیان‌بار ناشی از آن در سطوح خرد و کلان، پژوهش حاضر تلاش کرده است تا رابطه بین اهمیت امکانات زندگی و گرایش به مهاجرت به خارج از کشور را در بین ساکنان کلان شهر شیراز مورد بررسی قرار دهد که مهمترین یافته های حاصل از آن، به شرح ذیل می باشد.

یافته‌ها نشان می‌دهد، گرایش به مهاجرت به خارج از کشور بالا است و طبق جدول شماره ٤، میانگین گرایش به مهاجرت ٦٨ است که به مراتب فراتر از میانگین واقعی (٥٧) شده است. این یافته تحقیق به روشنی بیانگر آن است که گرایش به مهاجرت خارجی همچنان یک مسأله مهم اجتماعی است. این یافته پژوهش با نتایج تحقیق فاضلی و صلواتی(۱٤۰۳)، صفری(۱٤۰۱) و تحقیق ودادهیر و اشراقی(۱۳۹۸) که نشان می دهند گرایش به مهاجرت خارجی در ایران بالاست، انطباق دارد. درهرحال، بالا بودن گرایش به مهاجرت خارجی در بین شهروندان ایرانی به این معناست که برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های جدی‌تری از سوی برنامه‌ریزان و دست اندرکاران ضرورت دارد.

براساس یافته‌های تحقیق،رابطه معناداری بین اهمیت امکانات زندگی و گرایش به مهاجرت خارجی وجود دارد و طی آن هرچه اهمیت امکانات زندگی بیشتر باشد گرایش به مهاجرت خارجی بیشتر است. به لحاظ نظری، با توجه به نظریه مایکل تودارو (۱۳٦۷)، فرد بر مبنای هدف اقتصادی که پیوند نزدیکی با امکانات زندگی دارد تصمیم به مهاجرت می‌گیرد و یا از آن صرفنظر می‌کند. همچنین بر اساس مدل جاذبه و دافعه اورت لی[16] (۱۹٦٦) عوامل اقتصادی-فیزیکی نامناسب در یک مکان موجب می‌شود که افراد محل زندگی دائمی خود را ترک کنند و به مکان دیگری که از نظر اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی در شرایط بهتری باشند، جهت کسب امکانات بهتر مجذوب شده و نقل مکان می‌کنند. در چارچوب نظریه محرومیت نسبی نیز مهاجرت پاسخی نهایی به محرومیت نسبی دانسته می‌شود. در واقع وقتی فردی یا گروهی نتوانند به هدف‌های با ارزش در داخل سازمان اجتماعی خود دست یابند و احساس کنند که منابع لازم برای

1.United Nation

2. Lee

رفع محرومیت هایشان در خارج از سازمان اجتماعی آنها وجود دارد، دست به مهاجرت می‌زنند. این نتیجه را این‌گونه می‌توان تفسیر کرد که در حال حاضر اهمیت امکانات در رضایت از زندگی بویژه برای افراد در سنین پایین‌تر، جایگاه مهمی پیدا کرده است. به گونه‌ای که برای نسل جوان، محرومیت از دسترسی به امکانات زندگی بر میل آنها به مهاجرت بین المللی افزوده است. این یافته با نتایج تحقیقات فروتن (۱۳۹۷)، قمریان و همکاران (۱۳۹۹)، ودادهیر و اشراقی(۱۳۹۸)، واسینک (۲۰۲۰) و تاکاساکی یوشیتو (۲۰۲۲) همسویی دارد.

براساس یافته‌های تحقیق، بین جنسیت و مهاجرت رابطه معناداری مشاهده نشد. به لحاظ نظری انتظار می‌رفت مردها و تحصیل کرده‌ها تمایل بیشتری نسبت به بقیه به مهاجرت داشته باشند (زنجانی، ۱۳۹٤) اما این تحقیق نتایج نشان داد زنان با مردان به لحاظ گرایش به مهاجرت تفاوتی ندارند و در تمایل به مهاجرت به خارج از کشورشبیه یکدیگر اند. نتایج با تحقیق مشفق و خزایی (۱۳۹٤) که نتیجه می‌گیرند، الگوهای سنتی مهاجرت که بیشتر مرد گزین بوده و زنان به تبعیت از مردان مهاجرت می‌کردند، در حال تغییر است و به تدریج نوعی الگوی زنانه شدن مهاجرت در ایران در حال تکوین است، مشابهت هایی دارد. همچنین، انتظار این بود که افراد تحصیل کرده تمایل بیشتری به مهاجرت داشته باشند چرا که فرایند مهاجرت اطلاعات، امکانات و آگاهی‌های بیشتری لازم دارد و شرایط سختی را یه همراه دارد؛ اما طبق نتایج تحقیق حاضر ملاحظه می‌شود افراد تحصیل نکرده نیز گرایش بالایی به مهاجرت دارند. این امر احیاناً بیانگر آن است که شرایط، سازوکارها یا تغییراتی سبب این موضع گردیده که جستجوی علل آن از حوصله وا هدف پژوهش حاضر، خارج است. همچنین یافته‌ها بیانگر آن است که بین متغیرهای سن و اهمیت امکانات زندگی با متغیر وابسته رابطه معنادار وجود دارد. به لحاظ نظری انتظار چنین بود که با افزایش سن تمایل به مهاجرت به خارج از کشور، کمتر باشد زیرا با افزایش سن تمایلات به مهاجرت افراد با در نظر داشت شرایطی کمتر شود که در این پژوهش نیز این موضوع تأیید گردید. در رابطه با این یافته می‌توان اینگونه بحث کرد که در ایران با نوعی همه‌گیری در پدیده مهاجرت بین‌المللی مواجه هستیم و میل به مهاجرت به خارج از کشور حتی، به سنین پایین‌تر نیز سرایت پیدا کرده است. می‌توان گفت که افراد در سنین پایین‌تر، آرزوها و امیدهایشان دستخوش تغییرات بیشتری شده و برای داشتن یک زندگی بهتر داشتن شرایط بهتری را در سر می‌پرورانند و این تمنا می‌تواند میل به مهاجرت را در آنها افزون کند. به لحاظ تجربی این نتیجه-گیری با تحقیق مقدس و شرفی (۱۳۸۸) که نشان می دهند گرایش به مهاجرت در بین جوانان ایران مانند سایر کشورهای جهان رواج یافته است نیز همسویی دارد. همچنین با تحقیقات افشاری و همکاران (۱۳۹۷) انطباق دارد. تحقیق حاضر در خصوص متغیر اشتغال افراد با مشاغل غیردولتی، نشان داد که این افراد امنیت شغلی پایین‌تری را برای خود متصور هستند و این امر می‌تواند میل آنها را به مهاجرت بیشتر کند. این یافته با تحقیقات واسینک (۲۰۲۰) که نشان می‌دهد مهاجران بین‌المللی می‌توانند منابع انسانی و مالی را که برای کارآفرینی در مراحل اولیه ضروری هستند، جمع‌آوری کنند تا حدودی همسو است. همچنین این یافته با نتایج تحقیقات حسین پور و بهزادی(۱٤۰۱) که نتیجه می‌گیرند با کنترل ویژگی‌های فردی، عوامل شأن و منزلت اجتماعی و سبک زندگی مورد علاقه بر تصمیم به مهاجرت اساتید و

پژوهشگران و همچنین دسترسی به آخرین تحولات نوآوری و فناوری بر مهاجرت فعالین استارتاپ‌ها اثرگذار است همسویی دارد. این یافته را در چارچوب نظریه تودارو مبنی بر اهمیت متغیرهای اقتصادی در اقدام به مهاجرت می‌توان تبیین کرد. همچنین یافته‌ها نشان داد که طبقات دارای تحصیلات پایین‌تر و یا غیر دانشگاهی گرایش بیشتری به مهاجرت دارند. این یافته را اینگونه می‌توان تفسیر کرد که پدیده مهاجرت در ایران برخلاف گذشته دیگر متمرکز بر افراد متخصص تحصیل‌کرده نیست بلکه بین سایر طبقات نیز رواج پیدا کرده است. یافته‌ها با نتایج تحقیق صفری(۱۴۰۱) همسویی دارد.

ملاحظات اخلاقی: در این تحقیق، ملاحظات اخلاقی رعایت شده، پاسخگویان آگاهانه و با رضایت در پژوهش شرکت کرده‌اند و یافته ها بدون سوگیری تحلیل و ارائه شده است.

تقدیر و تشکر: از ساکنان شهر شیراز که در انجام پژوهش مشارکت کرده و پرسش‌نامه‌ها را تکمیل کرده‌اند و با همراهی و همکاری خود محققین را یاری نمودند کمال قدردانی و تشکر به عمل می‌آید.

تضاد منافع: تعارض منافعی وجود ندارد.

منابع فارسی

احمدی، سیروس. (۱۳۹۳). *جامعه شناسی صنعتی*. تهران: انتشارات جامعه شناسان.

افشاری، علی.، معینی، سید عبدالرضا.، انصاری، حمید. (۱۳۹۷). تأثیر آرمان گرایی توسعه‌ای جوانان تهرانی بر گرایش آن‌ها به مهاجرت. *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۱۸(۴۳)، ۲۸-۲.

بگی، میلاد. (۱۴۰۲). *دلایل و تعیین کننده‌های تأخیر ازدواج در ایران. جامعه شناسی کاربردی*، ۳۴ (۸۹)، ۴۹-۳۳.

https://doi.org/10.22108/jas.2022.134561.2312

تودارو، مایکل. (۱۳۶۷). مهاجرت داخلی در کشورهای در حال توسعه. ترجمه مصطفی سرمدی و پروین رئیسی فرد. تهران: نشر موسسه کار و تأمین اجتماعی.

حاج حسینی، حسین. (۱۳۸۵). سیری در نظریه‌های مهاجرت. راهبرد، ۱۴(۴۱)، ۴۶-۳۵.

https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.10283102.1385.14.3.1.2

حسین‌پور، میترا السادات.، بهزادی، فهیمه. (۱۴۰۱). شناسایی عوامل موثر بر مهاجرت اساتید، پژوهشگران و فعالین استارتاپ‌ها در ایران. *سیاست نامه علوم و فن آوری*، ۱۲(۴۱)، ۴۹-۳۲.

https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24767220.1401.12.4.4.5

حق‌دوست، علی اکبر.، نوری، حکمت، سمیه.، طلایی، بهروز.، ملک پورافشار، رضا.، صلواتی، بهرام.، بهزادی، فهیمه.، بذرافشان، اعظم. (۱۴۰۱). بررسی عوامل موثر بر مهاجرت نیروی انسانی در حوزه سلامت. *نشریه فرهنگ و ارتقاء سلامت*، ۶(۲)، ۲۱۳-۲۰۵.

خواجه نوری، بیژن. (۱۴۰۰). جهانی شدن و مهاجرت بین المللی. شیراز: نشر بازتاب فرهنگ.

زنجانی، حبیب الله. (۱۳۹۴). مهاجرت. تهران: انتشارات سمت.

سالنامه مهاجرت ایرانیان(۱۴۰۱). رصد خانه مهاجرت ایرانیان. تهران: دانشگاه شریف.

سالنامه مهاجرت ایرانیان(۱٤۰۰).رصد خانه مهاجرت ایرانیان. تهران: دانشگاه شریف.

سیفی، آناهیتا. (۱۳۹٦). *علل و پیامدهای زنانه شدن مهاجرت بین‌المللی در پرتو امنیت انسانی با تأکید بر حقوق بین‌الملل: چالش‌ها و راهکارها*. پژوهشنامهٔ زنان، ۸(۱۹)، ۱۲۰-۸۵.

شوقی‌لرد، الهه.، علیزاده ثانی، محسن.، شیرخدایی، میثم.، عرب کلمری، محبوبه. (۱۳۹۸). *رابطه جذابیت برند کارفرما وگرایش به مهاجرت: مطالعه نقش تعدیل‌گر امکان مهاجرت*. *فصلنامه علوم مدیریت ایران*، ۱٤(۵۳)، ۸۷-۷ ٦.

صفری، حافظ. (۱٤۰۱). میزان تمایل و تصمیم به مهاجرت بین‌المللی در بین داوطلبان کنکور سراسری. *فصلنامه مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه شناسی، ۸(۵)، ۷٤-٦۱*.

عباسی شوازی، محمد جلال. (۱۳۹۷). پنجره جمعیتی و بازار کار در ایران فرصت‌ها و چالش‌ها. تهران: وزارت تعاون و رفاه اجتماعی.

عبدالجباری، مرتضی.، کرم خانی، مرضیه.، همکاران. (۱۳۹۵). *بررسی عوامل موثر در تصمیم گیری زنان برای سقط عمدی جنین و نگرش اعتقادی و شرعی آنان در این باره*. *دین و سلامت*، ۲(٤)، ٥٤-٤٦.

https://doi.org/10.22037/jrrh.v2i4.13416

علی نژاد، منوچهر. (۱۳۹۷). *درآمدی بر جامعه شناسی اقتصادی*. یزد: انتشارات دانشگاه یزد.

فاضلی، محمد.، صلواتی، بهرام.(۱٤۰۳). *مهاجرت ایرانیان: علل و انگیزه‌ها*. قابل دسترس در:

https://karangweekly.ir/wp-content/uploads/2024/12/Emigration_of_Iranians.pdf

فروتن، یعقوب.(۱۳۹۷). مهاجرین بالقوه در ایران: تبیین جمعیت شناختی و اجتماعی تمایلات مهاجرت به خارج از کشور. *دوفصلنامه مطالعات جمعیتی*، ۳(٦)، ۲۱٦-۱۸۹.

فلاحی، کیومرث. (۱۳۸۹). مقایسه عوامل کششی و رانشی جامعه ایران با جوامع پیشرفته صنعتی از نگاه دانش آموزان تهرانی. *فصلنامه رفاه اجتماعی*، ۱۰(۳۹)، ۳۰۹-۲۷۳.

http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-330-fa.html

قاسمی، صادق. (۱۳۹۹). *بازخوانی رابطه کاهش نرخ فرزندآوری با افزایش نرخ طلاق در ایران*. *فصلنامه ره توشه*، ۱(۲)، ۹۲-۷۸.

https://doi.org/10.22081/RT.2020.69159.

قمریان، فاطمه.، فتحی، سروش.، نوابخش، مهرداد. (۱۳۹۹). *بررسی نگرش دانشجویان به پدیده مهاجرت به خارج از کشور*(مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه صنعتی شریف و علم و صنعت تهران). *فصلنامه جغرافیا برنامه‌ریزی منطقه ای*، ۱۰(۳۸)،۷۷۸-۷۷۳.

https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22286462.1399.10.38.12.7

لهسایی‌زاده، عبداالعلی. (۱۳٦۸). نظریات مهاجرت. شیراز: انتشارات نوید.

مرکز بررسی‌های استراتژیک نهاد ریاست جمهوری. (۱٤۰۲). گزارش گرایش به مهاجرت به خارج. قابل دسترس در: https://css.iripo.ir/

مرکز آمار ایران. (۱٤۰۳). سالنامه آماری کشور ۱٤۰۲. تهران: انتشارات مرکز آمار ایران.

مشفق، محمود.، خزایی، معصومه. (۱۳۹٤). تحلیلی بر ویژگی ها و تعیین کننده‌های مهاجرت مستقل زنان در ایران. *فصلنامه مطالعات راهبردی زنان*، ۱۷(٦۷)، ۱۲٤-۸۵.

https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20082827.1394.17.67.4.3

مقدس، علی اصغر.، شرفی، زکیه. (۱۳۸۸). بررسی عوامل برانگیزنده گرایش به مهاجرت‌های بین المللی جوانان ۳۰تا ۱۸ ساله شهرهای شیراز و ارسنجان. *مجله جامعه شناسی ایران*، ۱۰(۱)، ۱۹۰-۱٦۲.

https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17351901.1388.10.1.6.8

مرادی، علی.، محمدتقی، ایمان. (۱٤۰۰). مقدمه‌ای بر جامعه شناسی مهاجرت. کرمانشاه: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه.

ملکشاهی، حجت‌اله.، واعظ، نفیسه.، تقی‌پور، فائزه. (۱٤۰۰). آسیب شناسی سیاستگذاری‌های جمهوری اسلامی ایران برای مهار مهاجرت نخبگان. *ماهنامه جامعه شناسی سیاسی ایران*، ٤(٤)، ۲۹۰-۲۷۱.

https://doi.org/10.30510/psi.2022.313046.2571

ودادهیر، ابوعلی.، اشراقی، سمیه. (۱۳۹۸). *گرایش به مهاجرت در جامعه پزشکی ایران: مطالعه‌ای کیفی. نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی*، ۲۵(۹۲)، ٤۲-۲۳.

References

Abbasi Shavasi, M. (2018). *Demographic and labor market window in Iran: Opportunities and challenges*. Tehran: Ministry of Cooperatives and Social Welfare. [In Persian]

Abdoljabari, M., Karamkhani, M., Saharkhiz, N., Pourhosseingholi, M. & Shikri Khoubestani, M. (2016). Study of the effective factors in women's decision to make abortion and their belief and religious views in this regard. *Journal of Research on Religion & Health*, 2 (4), 44-54. [In Persian]
https://doi.org/10.22037/jrrh.v2i4.13416.

Ahmadi, S. (2014). *Industrial sociology*. Tehran: Sociologists Publication. [In Persian]

Afshari, A., Moeini, R. & Ansari, H. (2019). A study on relationship between juveniles' developmental utopianism and their tendency to migration. *Strategic Studies on Youth and Sports,* 18(43), 9-27. [In Persian]
https://doi.org/87.107.11624.

Alinejhad, M. (2018). *An introduction to economic sociology*. Yazd: Yazd University Publication. [In Persian].

Bagi, M. (2023). Reasons for delayed marriage and its determinants in Iran. *Journal of Applied Sociology*, 34 (89), 31-50. [In Persian]
https://doi.org/ 10.22108/JAS.2022.134561.2312.

Center for Strategic Studies of the Presidential Institution. (2023). *Report on the tendency to emigrate abroad.* Available at: https://css.iripo.ir/ [In Persian]

de Haas, H. (2020). *Paradoxes of migration and development*. (IMI Working Papers. Amsterdam: International Migration Institute.

Fallahi, K. (2011). Comparing attractive and repulsive factors in Iran and developed societies in perspectives of Tehran students. *Social Welfare Quarterly*. *10*(39), 273-309. [In Persian]
http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-330-fa.html.

Fazeli, M. & Salavati, B. (2024). *Iranian immigration: Causes and motives*. Available at: https://karangweekly.ir/wp-content/uploads/2024/12/Emigration_of_Iranians.pdf [In Persian]

Fishman, R. & Li. S. (2022). Agriculture, irrigation and drought induced international migration: evidence from Mexico. *Global Environmental Change,* 75, 1-14.
https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2022.102548

Foroutan, Y.(2018). Potential emigrants in Iran: Demographic and social explanation of emigration tendencies to abroad. *Iranian Population Studies*, 3(6), 189-216. [In Persian]
https://jips.nipr.ac.ir/article_90960.

Ghamarian, F., Fathi, S. & Navabakhsh, M. (2020). Investigating students' attitude to migration phenomenon. *Geography and Regional Planning*, 10(2), 773-778. [In Persian]

https://doi.org/20.1001.1.22286462.1399.10.38.12.7.

Ghasemi, S. (2020). Reexamining the relationship between decline in fertility rates and the increase in divorce rates in Iran. *Rahtooshe*, 1(2), 72-91. [In Persian]

https://doi.org/ 10.22081/RT.2020.69159.

Haghdoost, A. A., Noorihekmat, S., Talaei, B., Malekpour Afshar, M., Salavati, B. & et al. (2022). An investigation of factors associated with emigration of the health workforce in Iran in 2022. *Iranian Journal of Culture and Health Promotion,* 6(2), 205-213. [In Persian]

http://ijhp.ir/article-1-604-en.html. 10.22034/6.2.2

Haj Hosseinie, H. (2006). A journey through the theories of migration. *Strategy Quarterly*, 14(41), 35-46. [In Persian]

Hosseinnpour, M. & Behzadi, F. (2023). Determinants of emigration of professors, researchers and startup activists in Iran. *Journal of Science and Technology Policy Letters*, 12 (41), 18-46. [In Persian]

https://doi.org/ 20.1001.1.24767220.

Iranian Immigration Yearbook. (2023). *Iranian immigration observatory*. Tehran: Sharif University Publication. [In Persian]

Iranian Immigration Yearbook. (2022). *Iranian immigration observatory*. Tehran: Sharif University Publication. [In Persian]

Khajeh Nouri, B. (2021). *Globalization and international migration*. Shiraz: Baztab Farhang Publication. [In Persian]

Koser, K. (2016). *International migration: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Lahsaei Zadeh, A. (1989*). Immigration theories*. Shiraz: Navid Publications. [In Persian]

Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47–57.

Malekshahi, H., Vaez, N. & Taghipour, F. (2020). Pathology of the policies of the Islamic Republic of Iran to control the migration of elites. *Iranian Political Sociology Monthly,* 4(4), 271-290. [In Persian].

https://doi.org/10.30510/PSI.2022.313046.2571

Moghaddas, A. & Sharafi, Z. (2009). Study of factors motivating the tendency towards international migration among young people aged 18 to 30 in the cities of Shiraz and Arsanjan. *Iranian Journal of Sociology*, 10(1), 162-190. [In Persian]

https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17351901.1388.10.1.6.8

Moradi. A. & Eiman. M. (2021). *Introduction to the sociology of migration*. Kermanshah: Islamic Azad University Publication. [In Persian]

Moshfegh, M. & Khazai, M. (2015). A study on characteristics and determinants of independent woman migrants in Iran. *Journal of Women's Strategic Studies*, 17(67), 85-124.[In Persian]

https://doi.org/ 20.1001.1.20082827.1394.17.67.4.3

Safari, H. (2021). The level of desire and decision to migrate internationally among national entrance exam candidates. *Journal of Applied Studies in Social Sciences and Sociology*, 8(5), 61-74. [In Persian]

Seifi, A. (2017). Causes and consequences of the feminization of international migration in the light of human security with an emphasis on international law: Challenges and solutions. *Women's Studies,* 8(19), 85-120. [In Persian]

Shoghi Lord, E., Alizadeh Sani, M., Shirkhodaie. M. & Arab, M. (2019). The relationship between employers' brand attractiveness and elites' tendency to emigrate: The moderating role of migration possibility. *Iranian Journal of Management Sciences*, 14(53), 67-87. [In Persian]

Shuang, M., Xueluan, L., Ding, L. B. & Huanxiu, G. (2023). Does air pollution induce international migration? New evidence from chinese residents. *Economic Modelling*, 120, 106176.

https://doi.org/10.1016/j.econmod.2022.106176

Stark, O. & Taylor, J.E. (1984). Relative deprivation and international migration. *Demography*, 26(1), 1-14.

https://doi.org/10.2307/2061490

Statistical Center of Iran. (2024). *Statistical yearbook 2023*. Tehran: SCI Publication. [In Persian]

Takasaki, Y. (2022). Impacts of applying for international labor migration before migration occurs. *World Development,* 157, 1-12.

https://ideas.repec.org/ 10.1016/j.worlddev.2022.105965.

Todaro, M. (1988). *Internal migration in developing countries*. (M. Sarmadi & P. Raisifard, Trans.). Tehran: Labor and Social Security Institute Publication. [In Persian]

United Nations. (2023). The united nation sustainable development cooperation framework (UNSDCF) for 2023-2027. Available at: https://micronesia.un.org/sites/default/files/2023-07/9669_UNSDF_pacific_A4_5.7.23_SHORT_FINAL_version_low_res.pdf

Vedadhir, A. & Eshraghi, S. (2019). Attitude toward migrate abroad in Iranian medical community: A qualitative study. *Journal of Research and Planning in Higher Education*, 25(92), 23-42. [In Persian]

https://journal.irphe.ac.ir/article. 702974.8052

Wassink, J. (2020). International migration experience and entrepreneurship: Evidence from Mexico. *World Development*, 136, 1-10.

https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.105077

Zanjani, H. (2005). *Migration.* Tehran: Samt Publication.